

de maldar amb moros i muntanyencs fou des de Narbona a Barcelona, no pas enlloc del cos occitànic (on els grans senyors, ja molt romanitzats, no eren massa obedients ni gaire rebels a Carlemany). Això explica molt. I potser no és l'explicació única. Realment és possible que en terres d'Oc s'hagi arrosnat fins a l'extrem una antiga àrea de SKERDA recoberta per CREP(Y)TA (> cast. *grieta*, cat. *crétua*, llgd. *creto*,⁹ prov. *greto*, etc.) (o CREPACEA o FRACTA o algun altre sinònim).

DERIV.: *Esquerd*, no és tant una incisió que es fa en un arbre o una «hendidura», únics sentits en què el registra *AlcM*, com un +tallat a pic entre roques o roquissars [Ss. xv-xvi], acc. estesa en tota l'Alta Muntanya del cat. or., arribant sovint a un simple 'esquei' (mot d'etimologia ben paral·lela, veg. *ESQUEIXAR*): l'afrontació de Gósol, segons l'original d'aquella època que vaig llegir el 1964 a l'ajuntament, des del «Col de la Ginabreda», «abaxa, tot *squert* aval, fins al Grael»; un doc. de 1541, esmenta l'*Esquert d'Aubenc* entre els colossals esqueis de Vallcebre (Serra Vil., *Pinós i Mtplna*. III, 123); vaig anotar un *askér* 'roca espadada, penya-segat' a St. Llorenç de Morunys i Serrateix 1932; «el Capolatell està entremig de dos *askérs*' ('penya-segats'), Busa, «en el serrat dels *askérs* hi ha roques estimbades» Cerc, «entre la Molina i Puigllançada hi ha els *askérs* del Sitjar» Alp (1935), *askérs* de Cal Ninot sota Pedraforca (Saldes, 1964); però no menys en singular, i amb dimensions diverses: «d'aquell costat de la roca hi ha un *askért*» 'petit tallat a pic' Ribes de Fr., 1935, un *askért* 'cingle' a tota la Baga de Cerdanya, anotat al Vilar, Alp, Riu, Cava i Aristot, 1935; l'*askérd* de Cal Rodó a Vallcebre, i fins a Palmerola (ja Ripollès), el gorg i *askérd* de Cara-de-Boc, 1964 (la è unànime, sense comptar la -i sovint sensible, i la r, sempre, mostren que no té res a veure amb *QUER*). Per a *esquerd* adj., veg. més aviat s. v. *ESQUERP*; amb referència al suro boscà BDC XIII, 113, 115.

Esquerdar [1371, JMarc, c. 1390, Aversó, supra; «*féndrer* o *esquerdar* alguna cosa: findere, diffindere, divellere», Lacav.]: el quadro que presenta l'ús del verb en els escr., des de primers del S. xvii, palesa un ús ja secular: «banya fesa y *escardada*» en Magustí, Prior de Perpinyà (*Secr. Agr.*, 1617, taula iv); «al deixar anar per si solas los campaners a las tres campanas grossas de la cathedral --- se *esquerdà* o trencà la Tomasa, campana més grossa, que era molt fina de sonido», B. de Maldà (*Exc.*, 154); «s'estimba ab castells d'aygua l'esllaviçada serra, / y al cru espetec s'*esquerdà* l'Atlàntida trement: / los estels, dalt, aguayten si esclata en llamps la terra, / la terra, si ab sos astres li cau lo firmament», *Atl.*, 1877 (iv, 15b). Mot d'ús general no sols en el cat. comú sinó almenys a tot el Princ. i les Illes, fins al cim dels Pirineus (s *askérd akéja parét*), Areu de Vall Ferrera, 1933), si bé el pas fonètic a *escardar*, que no és rar a les Illes,¹⁰ que constatem també a Tortosa (BDC III, 95) i es degué estendre molt en el P. Val., ha fet que el mot decaigués molt o en part desaparegués en val., per mor de la

concurrència amb l'acastellanat *escardar* 'eixarcolar, birbar' no admès fóra d'allí, on crec però que s'usa almenys al Sud.¹¹

Més ufanós que en cap altre ús ens apareix com a participi-adjectiu «una gerra *esquerdada*» (*DAG.*), i abans que tot aplicat al so: «la Toneta 's despertà de mal humor: semblava fins que la veu se li havia tornat aspra, *esquerdada*», «mentrestant lo timbre de la porta no parava ab sos cops secs y *esquerdats*, de moneda que cau a la bassina ---», NOLLER (*Pap.*, 183, 199); ja tornat sòlid adjectiu acústic en els grups fraseològics *veu, tos, campana, esquerdada*: «sonà l'*escardada* campana de la sacristia», id. (*Vilaniu*, 79), «qui no s'esgarrifa al sentir aquell garrec-garrec de dents, y aquella *tosseta esquerdada* que té la criatura al dormir, quan està perjudicada de cucs?», id. (*Notes d. c.*, 91). «Y això ho preguntes a l'Isidro —va respondre, ab veu *esquerdada* y to aspre, l'oncle Pere», P. Briz (*Coronel d'A.*, 105), «yo? —preguntà'l pubill ab sa veu *esquerdada*», «llavors, plena de despit, la pubilla acceptà al actual pubill, de qui havia dit mil pestes, un pobre diable molt més baix qu'ella, magriscolis, de veu *esquerdada*, més mort que viu», NOLLER (*Vilaniu*, 128, 83). *Esquerdament*.

Esquerdall [VCatalà, *AlcM*], però el que he sentit en els parlars rossellonesos és +*esquerdal* (Noedes, veg. supra; a Capcir «*alz askardàlz* del Racó» cap dalt de tot de la Serra de Maurí, Formiguera, 1960); *esquerdallot* (BDC XIX, 139). *Esquerdatxa*. *Esquerdejar* (Llobr., *DAG.*; BDC XX, 103; XIX, 139), *esquerdeig*, *esquerdejada*. *Esquerdell* 'segona escorça del suro' (BDC XIII, 114; b-emp., *AlcM*), però en el Maresme, Montnegre, me'l donaven com a sinònim de *metxot*, l'arbre ja pelat un altre cop, sinònim que usaven «d'altres» (1926); *esquerdellar* Llobr. (*DAG.*); *esquerdellot*. *Esquerdenyola*. *Esquerdill* 'estellicó', altes valls del Ter, Llobr. i Segre [*DAG.*, *Dfa.*, *AlcM*]; a Arcavell, entrada d'And., anomenen *askardijs* les fulles o llesquetes planeres i ovalades de fusta que va deixant el serrador bosquetà (aran. *horapèts*), 1936; *esquerdillar*.

Esquerdim. *Esquerdís* [1867, esbòs de l'*Atl.*]: 'boci de penya que es trenca o ensorra': «mes ja, pels llamps y onadas arrebassats, sortian, / de Calpe 'ls *esquerdissos* més fondos al espay, / en deformes llenascas que l'ample mar rublian, / la llum hermosa a veure, que no vegeren may» (VIII, 1c), que mantingué en la versió definitiva de 1877, i en la 1.ª ed., però en l'ed. dels J. Florals, 1878, li ho canviaren en *esgardissos*, probablement perquè aquesta variant l'havien registrada ja Belv. i Lab. almenys en el verb: «*esgardissarse*: escabellar-se barallant-se, *rixari, iurgia ciere*» [Lab. 1839 «barallar-se estirant-se los cabells»], *esgardissar* «desenmarañar el pelo, escarmenar». Però el que confirmen *DAG.* (amb cita d'un escr. vigatà de 1880) i el *CostManc.* (I, s. v. *escardissos*) és la forma de Mn. Cinto amb c; i això és també l'única cosa que jo he sentit: damunt dels còrrcs de l'Alta Garrotxa es va escantonar un bon tros de la penyalosa muntanya «va haver-hi un escantell de cingle i els *askardissus* de les pedres anaven ferint la gent» (Sant Aniol d'Aüja, 1962); 'es-